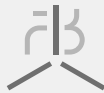

สมาพันธ์สหภาพแรงงานแห่งประเทศไทย

ผลิดอก ออกผล

สมัครสมาชิกสหภาพ เต็มเต็มชีวิตแรงงานนอกประเทศไทย

สหภาพ กบ สร้างสุขภาวะ

ชื่อหนังสือ
ผู้เขียน
พิมพ์ครั้งแรก
จัดพิมพ์โดย

ผลิดอก ออกผล: สมัชชาสุขภาพ เต็มเต็มชีวิตแรงงานนอกระบบไทย
ชฎิสรวง หลวงพล, ชีวิน อริยสุนทร
ธันวาคม ๒๕๕๒ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม
สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)
ชั้น ๒ อาคาร ๘๘/๓๗ ติวานนท์ ๑๔
ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๒-๕๕๐-๒๓๐๔ โทรสาร ๐๒-๕๕๐-๒๓๑๑
www.nationalhealth.or.th

ที่ปรึกษา

อำพล จินดาวัฒนะ
อุกฤษฏ์ มีสินทรากูร
ชาติรี เจริญศิริ
กรรณิการ์ บรรเทึงจิตร
ปิติพร จันทรรัตต ณ อยุธยา

บรรณาธิการ

วิสุทธิ บุญญะโสภิต
ณัฏกกาญจน์ สุตพันธ์วิหาร

ออกแบบและจัดพิมพ์

บริษัท วิกี จำกัด
๓๒/๑๘๑ ซอยนวลจันทร์ ๑๒ ถนนนวลจันทร์ แขวงคลองกุ่ม
เขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐
โทรศัพท์ ๐๒-๕๔๖-๒๓๐๑-๓ โทรสาร ๐๒-๕๔๖-๒๓๐๔
http://wiki.co.th email: info@wiki.co.th

ISBN

๙๗๘-๙๗๔-๒๓๕-๐๔๖-๓

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ชฎิสรวง หลวงพล, ชีวิน อริยสุนทร ผลิดอกออกผล: สมัชชาสุขภาพ เต็มเต็มชีวิต
แรงงานนอกระบบไทย. -- นนทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ,
๒๕๕๒.
๓๒ หน้า.
๑. สุขภาพ. ๒. นโยบายสุขภาพ.
I. วิสุทธิ บุญญะโสภิต, บรรณาธิการ. II. ณัฏกกาญจน์ สุตพันธ์วิหาร, บรรณาธิการร่วม.
III. ชื่อเรื่อง.
๖๑๓
ISBN: ๙๗๘-๙๗๔-๒๓๕-๐๔๖-๓

เปิดเล่ม

หากไปถามชาวสวนสักคนว่า เมื่อโรยเมล็ดพันธุ์พืชลงสู่ดินแล้วเขาต้องการอะไร เชื่อได้เลยว่าชาวสวนคนนั้นจะตอบว่าก็อยากให้มีเมล็ดพันธุ์พืชนั้นแตกหน่อ เติบโตและ “ผลิตออก ออกผล” อย่างแน่นอน ซึ่งก็ตรงตรงกับสุภาษิตไทยบทหนึ่งที่ว่า “หวานพืชย่อมหวังผล” ที่แทนความหมายของการลงทุนทำอะไรสักอย่างหนึ่ง ก็ย่อมจะต้องหวังผลประโยชน์ตอบแทน นั่นเอง

แจกเช่นเดียวกับกระบวนการนโยบายสาธารณะที่เมื่อมีการพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย แล้วก็หวังว่าข้อเสนอเชิงนโยบายนั้น จะมีการนำไปสู่การปฏิบัติเป็นรูปธรรมสมดังที่ตั้งใจไว้ของผู้ที่เข้ามา ร่วมกันปั้นแต่งนโยบายสาธารณะนั้น

เหตุการณ์สำคัญของวงการสุขภาพไทยเมื่อวันที่ ๑๑-๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๑ ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร ที่ผู้คนจากทุกสารทิศทั่วไทยและจากทุกภาคส่วนกว่าพันคนได้มาร่วมกันบรรจงสร้างและถักทอเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย ๑๔ เรื่อง ในเวที “สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑” ก็ไม่แตกต่างไปจากข้อความข้างต้นที่ต่างมุ่งหวังว่าข้อเสนอเชิงนโยบายเหล่านั้นจะต้อง “ผลิตออก ออกผล” ที่สวยงามเช่นเดียวกัน

หนังสือเล่มเล็ก ๆ เล่มนี้เป็นหนังสือที่บรรจงสร้างขึ้นเพื่อบอกเล่าถึงการ “ผลิดอก ออกผล” ของข้อเสนอเชิงนโยบายหนึ่ง ถึงแม้จะใช้เวลาในการรดน้ำพรวนดินไม่ถึงหนึ่งปีก็ตาม สารที่ถ่ายทอดออกมาเพื่อสื่อสารให้เห็น “พลังร่วม” ของคนทำงานจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่ไม่ได้มีขอบเขตของพันธกิจมาปิดกั้นไว้ ถึงแม้ว่าสิ่งที่นำมาร้อยเรียงนั้นจะเป็นเพียงเสี้ยวอันเล็กน้อยเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับเป้าหมายสูงสุดที่ตั้งใจไว้ก็ตาม แต่ก็ได้แฝงไว้ด้วยความสวยงามที่น่าสัมผัสยิ่ง

เราหวังว่าตัวอักษรที่ผ่านสายตาผู้ที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้ จะทำให้ผู้อ่านเกิดประกายและเห็นคุณค่าของ “พลังร่วม” ของผู้คนที่มาร่วมกัน “รดน้ำพรวนดิน” กับข้อเสนอเชิงนโยบายที่เป็นผลผลิตจากเวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑ นี้ และเข้ามาร่วมกันสรรสร้างอุดมการณ์เพื่อให้ “ผลิดอก ออกผล” หรือการมี “สุขภาวะ” ที่ดีของคนและสังคมไทยอย่างยั่งยืนสืบไป

ภุผาสุมร้อยเขา	จึงตระหนักรู้
ธารารวมร้อยธาร	จึงไพศาล
ดวงดาวร่วมร้อยแสง	จึงชัชวาลย์
บุคคลร้อยร่วมทำการ	จึงประสพชัย”

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

ธันวาคม ๒๕๕๒

เปิดเรื่อง

ข่าวหนังสือพิมพ์หน้าหนึ่ง พาดหัวข่าว **แกนนำแรงงาน
นอกระบบและในระบบยื่นข้อเสนอด่วนต่อ รมต.กระทรวงแรงงาน ขอ
รัฐบาลช่วยแรงงานนอกระบบให้มีประกันสังคม** มีคำอธิบายได้กรอบ
สั้น ๆ ว่า การแก้ไข พ.ร.บ. ประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ยังล่าช้ากว่า
๑๒ ปีแห่งการรอคอย เครือข่ายแรงงานนอกระบบ ฝากความหวังว่า
นายไพฑูรย์ แก้วทอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน จะขานรับ
ผ่านการตั้งกองทุนประสังคัมสำหรับแรงงานนอกระบบ เพื่อช่วย
แรงงานรากหญ้าที่มีสัดส่วนถึง ๖๐% ของกำลังแรงงานทั้งประเทศ
ให้มีสวัสดิการที่ตรงความต้องการและไม่เกินกำลังที่จะจ่ายเงินสมทบ

สุจิน รุ่งสว่าง ตัวแทนเครือข่ายแรงงานนอกระบบ ชี้แจงว่า

“ขอเรียนรัฐมนตรีแบบนี้ว่า พวกเราเป็นคนที่อยู่เบื้อง
หลังของจีดีพีของประเทศที่เติบโต แต่พวกเราไม่ได้รับ
สวัสดิการใด ๆ เลย แม้กระทั่งการดูแลจากภาครัฐ เพียง
เหตุผลที่ว่า พวกเราไม่ได้อยู่ภายใต้กฎหมายคุ้มครอง
แรงงาน...”

จากตัวเลขจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ จำนวนแรงงานนอกระบบ ๒๔ ล้านคน เป็นคนไทยผู้มีงานทำที่ไม่ได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายและไม่มีหลักประกันทางสังคม เช่น คนงานทอผ้า เย็บผ้า สาธิตะกร้า คนทำงานที่รับเหมาช่วง เกษตรกรเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ช่างตัดผม คนขับสามล้อ แม่ค้าหาบเร่แผงลอย คนขับแท็กซี่ มอเตอร์ไซด์รับจ้าง ช่างทำรองเท้า ช่างตัดผม ฯลฯ

“พวกเราอยากมีสวัสดิการใช้ก่อนตาย ไม่ใช่หลังตาย” จึงขอให้รัฐพิจารณาผ่านข้อเสนอหลักให้รัฐเร่งร่วมจ่ายเงินสมทบครึ่งหนึ่งเข้ากองทุนประกันสังคมแรงงานนอกระบบ

ฉันทนา สาวโรงงานทอผ้า วางหนังสือพิมพ์ลงอย่างช้า ๆ เนื้อข่าวที่เธออ่านกระทบเข้าไปถึงความรู้สึกลึก ๆ ช่างใน คำถามที่ตัวเองยังไม่เข้าใจว่า ทำไมแรงงานนอกระบบไม่ได้รับความสำคัญจากสังคม ถูกมองข้าม ถูกกดค่าแรง ไม่มีหลักประกันชีวิต ถูกละเมิดสิทธิ ทั้งที่ชาวเมืองและคนส่วนใหญ่ใช้ชีวิตประจำวันอย่างสุขสบายจากน้ำพักน้ำแรงของแรงงานนอกระบบเหล่านี้

เช่นในทุก ๆ เช้า **ฉันทนา** ต้องซ้อนมอเตอร์ไซด์ หรือไม้กึ่งนั่งรถสองแถว ไปปากซอย เพื่อจ่ายตลาด ซื้ ผักสด ไข่ หมู และหิ้วอาหารถุงจากแม่ค้าเจ้าประจำ บางครั้งยังแวะไปตัดผม เอาเสื้อไปรับบริการแก้จากช่างซ่อมริมถนน ที่มีจักรถีบเก่าเป็นเครื่องมือทำมาหากิน วันไหนที่บ้านมีแขกกระดาก เธอจะเดินไปตามลุงดำคนขับรถซาเล้งให้ไปเก็บของที่บ้านเช่า ซึ่งเปลี่ยนสินทรัพย์เป็นเงินเล็กน้อย ที่

พอจะเป็นค่าก่วยเตี๋ยวหมูแดง จากพ่อค้าบะหมี่ ที่มักจะตีไม้ดั่งป็อกแป๊ก เรียกลูกค้า เขามักจะจอตระเหตุตุตที่ตีไม้ใหญ่ตอนสาย ๆ ของทุกวัน มักจะมีลูกค้าจากบรรดาบ้านเช่าที่ยื่นรอกินก่วยเตี๋ยว ตรงข้างซอยเข้าบ้านเช่าของคนงานในย่านอ้อมน้อย - อ้อมใหญ่

**นึกถึงภาพตอนนี้แล้ว หากไม่มีแรงงานนอกระบบ ฉันหนา
นึกไม่ออกว่า ใครจะปลูกผัก เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู ดำน้ำพริก ซีมอเตอร์
ไซค์ เก็บขยะ ขายก่วยเตี๋ยว ทอผ้า ปลูกผลไม้เลี้ยงปากเลี้ยงท้องให้
กับคนไทย**

เธออ่านข่าวพาดหัวอีกครั้งอย่างตั้งใจ และพึงเข้าใจความรู้สึกวันนี้องว่า พี่น้องแรงงานนอกระบบอีกเป็นจำนวนมาก **ทำไม่ถึง
ต้องการมีหลักประกัน**

เพราะในวันพรุ่งนี้ **ฉันหนา** และเพื่อนสาวอีกพันกว่าชีวิต จะเป็นแรงงานที่เยวสุดท้ายที่ต้องโบกมืออำลาชีวิตสาวโรงงานทอผ้าอย่างถาวร ใครจะนึกว่าโรงงานที่มียอดการส่งออกในอันดับต้น ๆ ของประเทศต้องเลิกกิจการ ย้ายฐานการผลิตไปประเทศเพื่อนบ้านที่ค่าแรงถูกกว่า ถึงแม้ว่าจะพยายามลดขนาดโรงงานให้เล็กลง เอาคนงานออกไปบางส่วน และกระจายงานไปตามบ้านที่ทำงานผลิตได้เอง เพื่อรองรับกับภาวะเศรษฐกิจขาลงของประเทศ โรงงานยังไม่สามารถแบกรับต้นทุนการผลิตที่สวนทางกับรายได้ และยังไม่เห็นอนาคตจะสู้ภาวะขาดทุนติดลบ และสภาพคล่องที่ซึกหน้าไม่ถึงหลังได้อย่างไร จนในที่สุดโรงงานพุงต้วรอดไว้ไม่อยู่

สายตาของเธอไล่ไปตามตัวเลขในสมุดบัญชีธนาคาร ย้ำ

เดือนว่าเป็นเงินเดือนเดือนสุดท้ายที่**ฉันทนา**ได้รับ และคงมีเงินอีกก้อนโต ชดเชยจากการว่างงานจากสิทธิประโยชน์ของประกันสังคมที่เป็นสวัสดิการจากรัฐ เพิ่มขึ้นอีกส่วนหนึ่ง **ฉันทนา** รู้สึกถึงคุณค่าของยอดเงินสมทบที่หักจากเงินเดือนส่วนหนึ่งของเธอทุกเดือนเกือบสิบปี มีความหมายให้เธอเข้าใจว่าชีวิตคนทำงานจำเป็นต้องมีหลักประกัน เธอยังจำได้แม่นยำว่าเพื่อนที่อยู่บ้านเช่าเดียวกันคลออดลูก อีกบ้านเกิดอุบัติเหตุ ทำงานไม่ได้หลายเดือน ยังได้รับเงินจากประกันสังคมที่พอจะบรรเทาความเดือดร้อนได้บ้าง ตามหลักการที่ว่า **เฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข**

เงินทุนเริ่มต้นที่ได้รับเธอยังคิดไม่ออกว่า จะเอาไปซื้อนา ทำไร่ หรือไปเปิดร้านขายอาหารตามสั่งในหมู่บ้าน หรือจะกลับไปทอผ้าพื้นเมืองด้วยกี่กระตุกที่ไต้ถุนบ้านเหมือนเดิม

เธอและเพื่อน ๆ **กำลังจะกลายเป็นแรงงานนอกระบบ** ที่ไหลบ่ากลับสู่บ้านเกิด คืนสู่ท้องถิ่นอย่างไม่ตั้งใจ

เวทีสมัชชาสุขภาพ โอกาสทองของแรงงานนอกระบบ

ภาพสะท้อนของสาวโรงงานอย่าง **ฉันทนา** เป็นตัวอย่างของปัญหาแรงงานในระบบที่ตกงาน ถูกปลด ถูกเลิกจ้าง และเดินเข้าสู่การเป็นแรงงานนอกระบบ ซึ่งทุกประเทศต้องเผชิญเหมือนกันทุกมุมโลก โดยเฉพาะในประเทศไทย จำนวน ๓ ล้านคน เป็นตัวเลขขั้นต่ำที่แรงงานไทยต้องว่างงาน จากการคาดการณ์ของนักวิชาการด้านเศรษฐกิจ

ศาสตร์ แรงสะท้อนจากคลื่นปัญหาถูกแรกเมื่อต้นปี ๕๒ อาจตาม
 มาคลื่นลูกที่สองจากภาวะเงินเฟ้อ สาเหตุจากเพิ่มปริมาณยอดพิมพ์
 เงินดอลลาร์ ราคาทองในตลาดดิบตัวสูงอย่างต่อเนื่องอย่างไม่เคย
 เป็นมาก่อน การชลอการชำระหนี้หนานกว่าหลายเดือนของประเทศที่
 เพิ่งฟูการลงทุน ภาวะการขาดสภาพคล่องของประเทศญี่ปุ่น และใน
 อีกหลาย ๆ ประเทศ ที่ใช้นโยบายกู้เงินอนาคตมากระตุ้นเศรษฐกิจ
 ในประเทศ ซึ่งยังไม่มีสัญญาณบอกแนวโน้มที่ดีอย่างที่คิด

ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ใช่เป็นของคนส่วนน้อย กลายเป็นประเด็น
 ที่กระทบคนส่วนใหญ่ของประเทศ สถานการณ์แรงงานในรอบปี จึง
 เป็นเรื่อง “ร้อนแรง” เฉพาะปัญหาเก่าของแรงงานนอกระบบที่ยังเป็น
 ดินพอกหางหมู เช่น ปัญหาสุขภาพที่คุกคามจากการทำงานที่ไม่
 ปลอดภัย การละเมิดสิทธิ ไม่มีสวัสดิการ เป็นต้น ก็ยังไม่มีทางออก
 ปัญหาใหม่เรื่องปริมาณแรงงานนอกระบบไทยกำลังเป็นกราฟที่พุ่งสูง
 ทำลายสถิติเดิมขึ้นอย่างน่าตกใจ

ทางออกอยู่ที่ไหน?

ช่องทางที่มีเวทีที่จะล้อมวงคุย เพื่อหาทางแก้ไข และการมี
 กลไกกลางเข้ามาผ่อนหนักให้เป็นเบา สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ช่าง
 เป็นช่องทางที่เหมาะสมในระยะเวลาที่ จะช่วยผลักดันนโยบายจาก
 รัฐที่ต้องดูแลแรงงานนอกระบบอย่างเร่งด่วน โดยใช้ฐานความร่วมมือ
 ระหว่างหน่วยงานรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภาคประชาสังคมร่วมกัน
 แก้ไขปัญหาเพื่อให้บ้านเมืองอยู่รอดปลอดภัย และเป็นความหวังของ

ภาคประชาชนที่ใช้เวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติเป็นสะพานเชื่อม
นโยบายสาธารณะที่เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเคียงบ่าเคียงไหล่
ของทุกฝ่ายในสังคม

ตามความตั้งใจของสมัชชาสุขภาพแห่งชาติที่จะสร้างเวที
กลาง นำกระบวนการที่ให้ประชาชนและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง
ได้ร่วมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และเรียนรู้ ช่วยกันคิดช่วยกันทำคนละ
ไม้คนละมือ **เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะนโยบายสาธารณะเพื่อ
สุขภาพ หรือความมีสุขภาพของประชาชน**

ซึ่งในมติและข้อเสนอของสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑
ยอมรับว่า

**สุขภาพของแรงงานนอกระบบเป็นผลประโยชน์ของประเทศ
ชาติและสังคมโดยรวม เพราะความมั่นคงในอาชีพ คุณภาพชีวิต และ
ความภูมิใจในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของแรงงานนอกระบบ ย่อมมี
ผลโดยตรงต่อการเพิ่มผลผลิต เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศ
ชาติ และสร้างความมั่นคงของสังคม**

หน่วยงานราชการ ทั้งประกันสังคม สวัสดิการและคุ้มครอง
แรงงาน สำนักปลัดกระทรวงแรงงาน กระทรวงมหาดไทย สำนักงาน
สถิติแห่งชาติ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข มูลนิธิเพื่อการ
พัฒนาและอาชีพ แผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ
(สสส.) แกนนำแรงงานนอกระบบ แกนนำแรงงานข้ามชาติ นัก
วิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ เข้ามาแสดงความคิดเห็น เพราะเวทีนี้เปิด
โอกาสให้องค์กรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันหารือและติดตาม ความ

ก้าวหน้า รู้เขา รู้เราว่าทำงานอะไรไปบ้างแล้วและที่สำคัญได้ร่วมกันนำ
เสนอแนวทางแก้ไขและข้อเสนอนโยบายสาธารณะ ที่มีผลต่อการ
พัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ ในเรื่อง

- การกำหนดคำจำกัดความของ “แรงงานนอกระบบ” และ
การพัฒนาฐานข้อมูลแรงงานนอกระบบ
- การพัฒนาเครือข่ายการทำงานด้านอาชีพอนามัยและ
สภาพแวดล้อมในการทำงาน
- การสนับสนุนการพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขที่
เหมาะสม รวมถึงงบประมาณและพัฒนาบุคลากรด้าน
สาธารณสุข
- การบูรณาการการทำงานในการดูแลสุขภาพสำหรับ
แรงงานนอกระบบ ระหว่างหน่วยงานบริการสาธารณสุข
ปฐมภูมิ องค์กรปกครองท้องถิ่น และกระทรวงแรงงาน
- การสนับสนุนองค์กรปกครองท้องถิ่นให้มีนโยบาย
จัดการสุขภาวะของแรงงานนอกระบบ
- การจัดตั้งการติดตามการร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ
การคุ้มครองและสร้างหลักประกันสังคมของแรงงาน
นอกระบบ

ภาคสังคมเงินหน้า รวมองค์กรแรงงานให้เข้มแข็ง

ในมุมมองของมิติด้าน “แรงงาน” กลุ่มแรงงานนอกระบบยัง
ไม่มีองค์กรที่เข้มแข็งเพียงพอที่จะเร่งรัดนโยบายของรัฐให้ได้ผลเร็ว

จากข้อจำกัด ในเรื่องความหลากหลายของกลุ่มอาชีพ รายได้ไม่แน่นอน หาเช้ากินค่ำ ด้อยโอกาส ฯลฯ เวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ เพื่อเสนอนโยบายเพื่อประโยชน์ของแรงงานนอกระบบจึงต้องประสานภาคีจากองค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานรัฐ เข้ามาหนุนเสริม

“ในฐานะผู้เสนอมติยอมรับว่ามีความหวังต่อช่องทางของสมัชชาสุขภาพแห่งชาติค่อนข้างสูง เป็นความหวังว่าเราจะสามารถยกระดับเรื่องสุขภาวะของแรงงานนอกระบบ ซึ่งที่ผ่านมาเป็นวาระที่คนกลุ่มเดียวคือ เครือข่ายแรงงานนอกระบบและองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานร่วมกันพยายามผลักดันทำให้กลายเป็น **วาระแห่งชาติ** ควบคู่กับการขับเคลื่อนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และสำนักงานประกันสังคม

ซึ่งการยกระดับให้เป็นวาระแห่งชาติ รัฐบาล และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องยอมรับและร่วมในการผลักดันอย่างเข้มข้นมีผลให้การขับเคลื่อนรวดเร็วขึ้น ในขณะเดียวกัน หวังว่าสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) จะช่วยในการจัดตั้ง**กลไก** เพื่อเป็นเจ้าของเรื่องเพื่อติดตามผลักดันให้นโยบายที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะของแรงงานนอกระบบเกิดขึ้น

ไม่ได้หมายความว่าพวกเราในฐานะภาคประชาชนจะออกแรงน้อยลง หรือปล่อยภารกิจให้หน่วยงานอื่น ๆ แต่

อยากให้เรามีหลายหน่วยงานและองค์กร รวมทั้ง สช. มาร่วม
กันในการขับเคลื่อน”

สุนทรีย์ หัตถ์ ช่างกึ่ง รองประธาน มูลนิธิเพื่อการพัฒนา
แรงงานและอาชีพ (HomeNet) นักพัฒนาภาคสังคมที่บุกเบิกงาน
พัฒนาร่วมกับพี่น้องแรงงานนอกระบบตั้งแต่เริ่มแรกชี้ให้เห็นความเร่ง
ด่วนต่อการผลักดันนโยบายของแรงงานนอกระบบต่อว่า

“การผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย
กำลังเป็นความจำเป็นเร่งด่วนเฉพาะหน้า ณ ขณะนี้ ซึ่งเราก็
กำลังอยู่ในขั้นตอนของการผลักดันให้มีกฎหมายฉบับใหม่
คือ **พ.ร.บ.คุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน** และ **พ.ร.บ.จัดตั้ง
สถาบันความปลอดภัยในการทำงาน** ซึ่งกำลังอยู่ในวาระ
สองของสภาผู้แทนราษฎร พร้อมกันนี้เรากำลังผลักดันการ
แก้ไขหลักเกณฑ์การจ่ายเงินสมทบ และสิทธิประโยชน์ของ
ผู้ประกันตน **มาตรา ๔๐ ของ พ.ร.บ.ประกันสังคม** ซึ่งเป็น
ช่องทางในการเข้าสู่ระบบประกันสังคมของแรงงานนอกระบบ
เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาและตอบสนองประโยชน์ของ
แรงงานนอกระบบให้มากที่สุด ดิฉันอยากจะย้ำว่า สุขภาวะ
ของแรงงานนอกระบบเป็นผลประโยชน์ของประเทศชาติและ
สังคมโดยรวม ความมั่นคงในอาชีพ คุณภาพชีวิต และความ
ภูมิใจในศักดิ์ศรีของแรงงานนอกระบบมีผลโดยตรงต่อการ
เพิ่มผลผลิต เพิ่มเศรษฐกิจของประเทศชาติ และเพิ่มความ
มั่นคงของสังคม”

แน่นอนว่าการผลักดันนโยบายต่าง ๆ ของเครือข่ายแรงงานนอกระบบคงไม่อาจบรรลุเป้าหมายได้ง่าย ๆ เมื่อสถานการณ์การเมืองไม่นิ่ง ไม่มีเส้นสายในการตรวจสอบข้อมูลวาระสำคัญที่จะเข้าสภา ไม่มีการขยับที่จะเกิดแรงกระเพื่อมจากกระทรวงแรงงานเจ้าสังกัด

เรื่องของคนส่วนน้อย ได้เปลี่ยนเป็นเรื่องของคนส่วนใหญ่ เมื่อองค์กรแรงงานสามฝ่ายได้เปลี่ยนหน้าประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวทางสังคม จากทำงานในขอบเขตของภาคส่วนตัวเอง ได้ประกบมือรวมตัวกัน **ทั้งแรงงานในระบบ แรงงานนอกระบบ และแรงงานข้ามชาติ** ช่วยกันเพื่อฝ่าทางตันความไม่เท่าเทียม และยกระดับให้คุณภาพชีวิตคนทำงานดีขึ้น เส้นแบ่งฝ่ายหายไป แคนนำแรงงานทุกฝ่ายล้อมวงคุยกัน แลกเปลี่ยนข้อมูล ภาพยิ้ม ๆ ที่เป็นกำลังใจเมื่อแรงงานในระบบ แรงงานข้ามชาติเข้ามาช่วยแรงงานนอกระบบ และแรงงานนอกระบบไปช่วยแรงงานในระบบการรณรงค์ความไม่เป็นธรรมจากนายจ้าง หรือแคนนำแรงงานนอกระบบให้ความรู้กับแรงงานข้ามชาติเรื่อง พ.ร.บ. ผู้รับงานไปทำที่บ้าน

และที่สำคัญคือเครือข่ายแรงงานในระบบ และแรงงานข้ามชาติ ได้เข้ามาช่วยเป็นกำลังหลักให้กับเครือข่ายแรงงานนอกระบบ ช่วยส่งเสริมกันและกัน บรรรยากาศความเข้าใจกันและถ่ายทอดความรู้ จึงมีเพิ่มมากขึ้น

สุจิน รุ่งสว่าง แคนนำเครือข่ายแรงงานนอกระบบ เล่าให้ฟังว่า

“แคนนำสหภาพแรงงานในระบบ เป็นองค์กรที่เข้มแข็ง

ตอนแรกแก่นนำสหภาพฯอาจจะไม่เข้าใจถึงชีวิตแรงงานนอกระบบเป็นอย่างไร ในภาพเดิมของแก่นนำสหภาพแรงงาน เขามองว่าแรงงานนอกระบบเข้ามาแย่งงานแรงงานในระบบ เข้ามาแบ่งแย่งกองทุนประกันสังคม แรงงานนอกระบบจะเข้ามาเอาเงินกองทุนประกันสังคมที่พวกเขาเก็บออมไปใช้ เมื่อสหภาพมีความเข้าใจแรงงานนอกระบบเหมือนกับแรงงานในระบบที่รัฐบาลต้องเข้ามาดูแล ภาพวันแรงงานปีนี้ที่ผ่านมามีการรวมแรงงานใน-นอกระบบ ภาพแรงงาน มีพลัง มันยิ่งใหญ่มาก”

เมื่อแก่นนำแรงงานในระบบ แรงงานนอกระบบ และแรงงานข้ามชาติ ได้ร่วมกัน **“จับมือสู้ไว้ย”**

การผลักดันนโยบายโดดเดี่ยวเพียงลำพัง ของแรงงานนอกระบบเปลี่ยนไป จากการผลักดันข้อเสนอที่ไม่เคยมีช่องทางที่จะสื่อสารกับรัฐบาล เริ่มมีหนทางจากการช่วยของแรงงานในระบบที่ช่วยประสานกับกลไกของรัฐบาล เพราะ **สหภาพแรงงาน** เป็นองค์กรที่แข็งแกร่งมีความสามารถในการเจรจาต่อรอง

บัณฑิต แบนวิเศษ ประธานเครือข่ายปฏิบัติการเพื่อแรงงานข้ามชาติ เป็นกาวใจช่วยเชื่อมประเด็นข้อมูลวิชาการที่มีส่วนสัมพันธ์ทั้งแรงงานในระบบและแรงงานนอกระบบ แก่นนำแรงงานข้ามชาติ เข้ามามีบทบาท ในการติดตามนโยบาย และ พ.ร.บ.แรงงานทุกภาคส่วนว่าคืบหน้าไปถึงไหน เขาได้อธิบายความเชื่อมโยงของแรงงานทั้งสามฝ่ายว่า

“จากสถานการณ์แรงงานในระบบที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ มีการเลิกจ้าง แรงงานต้องออกจากโรงงาน เป็นแรงงานนอกระบบ และในโรงงานมีการส่งงานออกนอกโรงงาน เป็นการจ้างงานแบบรายเหมา รายชิ้น มันเชื่อมโยงกันอย่างปฏิเสธไม่ได้

ส่วนการจ้างงานแรงงานข้ามชาติมีทั้งในระบบและนอกระบบ แรงงานข้ามชาติมีใบอนุญาต เข้ามาตามกฎหมายจะได้รับการคุ้มครองแรงงาน ถ้าแรงงานเข้ามาผิดกฎหมายอยู่ในกิจการขนาดเล็ก ต้องมีเรื่องสวัสดิการคุ้มครอง เช่น เรื่องประกันสังคม ต้องมีทะเบียนเพื่อเข้าสู่ประกันสังคม

แรงงานสามภาคส่วนหนีกันไม่พ้นในประเด็นสุขภาพ เช่น กองทุนเงินทดแทน กลไกของรัฐต้องเข้ามาคุ้มครองแรงงาน มีมาตรฐานที่เท่าเทียมกัน ในเรื่องค่าจ้างขั้นต่ำ มี กม. คุ้มครองแรงงาน ได้รับประกันสังคม การมีสิทธิในกองทุนทดแทน

ซึ่งการขับเคลื่อนแรงงานในอนาคต นโยบายจะขยับเข้าใกล้กันมากขึ้น ประเด็นแรงงานจะไม่ถูกแบ่งแยก นโยบายในอนาคตน่าจะดีขึ้นเพราะแกนนำแรงงานทั้งสามภาคส่วนสามารถคุยร่วมกันได้บนพื้นฐานความเข้าใจ กลุ่มคนทำงานต่างคนต่างเข้าใจคนอื่น ในอดีตไม่มีตัวเชื่อมที่เข้าใจทุกส่วน อาจทำให้เครือข่ายแต่ละภาคส่วนไม่เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

เมื่อมีการพัฒนา เรียนรู้ท่ามกลางปฏิบัติ เช่น การรณรงค์

ร่วมกัน การจัดแลกเปลี่ยนพูดคุย นำไปสู่ความเข้าใจกัน มีการอบรมความรู้ข้อมูลซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดความร่วมมืออย่างตั้งใจ เมื่อมีการรณรงค์ประกันสังคม พ.ร.บ. ผู้รับงานไปทำที่บ้าน จัดเวทีอบรมให้ข้อมูลทั้งสามส่วนมาคุยกัน ให้ความรู้กับแกนนำ ร่วมกันล๊อบบี้กับรัฐบาล ทั้งแรงงานในระบบ แรงงานข้ามชาติและแรงงานนอกระบบ ผลักดันข้อเสนอสู่สภาได้ ทำให้เกิดภาพแรงงานชัด และรู้ว่ายืนอยู่ตรงไหน”

หัวใจสำคัญที่ทำให้ขบวนการแรงงานไทยหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน คือการแลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อการนำมาปฏิบัติ รู้ซึ่งกันและกัน รู้ในประเด็นที่เท่าเทียมกัน

แกนนำแรงงานข้ามชาติ ให้ความคิดเห็นถึงนโยบายของแรงงานที่ควรผลักดันให้เกิดขึ้นคือ

“อนุสัญญาเรื่องการรวมตัวต่อรอง ๘๗ และ ๙๘ ขององค์การระหว่างประเทศ มีผลต่อการออกกฎหมายแรงงานให้แรงงานนอกระบบ เพราะกฎหมายเปิดกว้าง การจัดตั้งสหภาพแรงงานได้ เป็นกฎหมายคุ้มครอง การรวมตัวต่อรองสิทธิขั้นพื้นฐาน รวมถึงกฎหมายประกันสังคม ที่รับรองสุขภาพ ประกันความมั่นคงในชีวิตระยะยาว กฎหมายประกันสังคมคุ้มครองได้ทั้ง แรงงานในระบบ แรงงานนอกระบบและแรงงานข้ามชาติ เป็นสวัสดิการที่ครอบคลุมตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย”

ในส่วนของการขับเคลื่อนนโยบายที่มีมูลนิธิต่างๆ พัฒนาแรงงาน และอาชีพ เครือข่ายแรงงานนอกระบบ และเสริมแรงจากแผนงาน พัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ สนับสนุนโดย **อรพิน วิมล ภูษิต** ผู้จัดการแผนงานฯ มองภาพการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนา คุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ ในมิติของ สิทธิ สุขภาพ และ สวัสดิการ ในรอบ ๓ ปีที่มีความก้าวหน้าที่น่าติดตามว่า

“บทบาทที่แผนงานฯ เข้ามาสนับสนุนเกิดโครงการความร่วมมือระหว่างกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ พัฒนารูปแบบการจัดบริการด้านอาชีวอนามัยเชิงรุก โดยการ พัฒนาศักยภาพ ผู้นำแรงงานนอกระบบให้เป็นกลไกการเฝ้าระวังด้านสุขภาพความปลอดภัยในการทำงานให้กับกลุ่ม อาชีพในชุมชน จากบุคลากรของกระทรวงสาธารณสุขเอง เป็นเรื่องที่ควรได้รับการต่อยอดในเชิงนโยบายที่น่าจะทำ อย่างต่อเนื่อง กระทรวงสาธารณสุขสามารถนำผลการทำ งาน เพื่อนำไปวางแผนเป็นนโยบายของกระทรวงได้ ทั้งโครงสร้างของบุคลากร งบประมาณ การพัฒนาฐานข้อมูล ฯลฯ

และเป็นที่น่ายินดี ที่ **ประเด็นแรงงานนอกระบบ เป็น กระแสในสังคม ทั้งภาครัฐและการเมือง** ให้ความสนใจและ ยอมรับของการมีตัวตนของแรงงานนอกระบบ และส่งผล กระทบต่อการมีกำหนดนโยบายและกระบวนการทางนิติ บัญญัติเพื่อการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ ได้แก่ การ กำหนดงานด้านอาชีวอนามัยเป็นตัวชี้วัดหนึ่งในกรมควบคุม

โรค การจัดให้มีกลุ่มงานแรงงานนอกระบบในสำนักโรคจาก การประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม การผลักดันเรื่องการ ขยายสิทธิประโยชน์และการให้รัฐจ่ายเงินสทบให้ผู้ประกัน ตน (แรงงานนอกระบบ) ในมาตรา ๔๐ พ.ร.บ. ประกัน สังคม ความคืบหน้าทีสภาผู้แทนราษฎรรับหลักการวาระ ๑ ร่าง พ.ร.บ.คุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน ซึ่งขับเคลื่อนมา นานนับ ๖ ปีแล้ว ความเปลี่ยนแปลงในแง่บวกที่เเล่มาเป็น กำลังใจให้กับแรงงานนอกระบบ และกลุ่มนักพัฒนาที่ ร่วมการผลักดันในเชิงนโยบาย

ปัจจัยที่เป็นกลไกหลักในท้องถิ่น คือการสนับสนุนจาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งบางแห่งเริ่มให้ความสำคัญกับ ประเด็นแรงงานชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่คือกลุ่มแรงงานนอกระบบ โดยกำหนดงานพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบเป็น นโยบายของท้องถิ่นและบรรจุไว้ในแผนพัฒนาพื้นที่

หากจะพัฒนาต่อยอดนโยบาย ผู้จัดการแผนงานฯ มองว่า

“นโยบายระดับชาติ ต้องเสริมศักยภาพกลไกการขับเคลื่อนนโยบายให้ทำงานอย่างเกะติด และเชื่อมโยงกับทุก ฝ่ายได้ คือทั้งฝ่ายการเมือง ภาคประชาชน นักวิชาการ และการสื่อสารกับสังคม ให้เกิดพลังจากทุกภาคส่วนเข้ามามี ส่วนร่วม

ในระดับท้องถิ่น ต้องให้เกิดสร้างความตระหนักว่า การ

พัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบว่าเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์
การทำงานขององค์กรปกครองท้องถิ่น และการเสริมศักยภาพให้กับ
กลุ่มเครือข่ายแรงงานนอกระบบหรือแรงงานชุมชนได้มีโอกาสนำ
เสนอปัญหาและความต้องการของตนเองต่อสภาองค์กรปกครอง
ท้องถิ่นและทีมบริหารท้องถิ่น มีการพัฒนางานร่วมกับระหว่างท้องถิ่น
กับภาคประชาชน”

ผู้จัดการแผนงานฯ ได้ฝากความคิดทิ้งท้ายในการร่วม
ขบวนรณาสายแรงงานว่า การทำงานขององค์กรต่าง ๆ ภาคิทุกคน
ต้องการเห็นแรงงานนอกระบบมีชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งบนพื้นฐานของความ
แตกต่างของภาคีความร่วมมือในมิติของการบูรณาการที่อาจจะไม่
สมบูรณ์แบบ ที่มีทั้งนักวิชาการ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการและระดับ
นโยบาย กลุ่มแรงงานนอกระบบ และฝ่ายการเมืองท้องถิ่น

บนจากเส้นทางที่มีลวดหนามที่ส่งผลต่อความคิด อารมณ์
ความรู้สึก ซึ่งต่างจากถนนที่โรยด้วยกลีบกุหลาบ ไข่ ที่ทุกคนอยาก
เห็นการเปลี่ยนแปลง อยากเห็นคุณภาพของงาน ที่ส่งถึงแรงงานนอก
ระบบอย่างแท้จริง การร่วมเป็นส่วนหนึ่งในเส้นทางนี้ จำเป็นต้องใช้
กำลังกาย กำลังใจ

การถกและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มีทั้งกระทบความรู้สึก
และส่งผลต่อวิถีการทำงาน ไม่สามารถตรงใจและถูกใจได้ทุกคน
**หลายคนอาจรู้สึกผิดหวัง ไม่ได้อย่างที่ใจนึก แต่เวลาและกระบวนการ
ทำงาน จะทำให้ความรู้สึกนั้นก็คิดดังกล่าว แปรเปลี่ยนเป็นการทำงาน
ที่เกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน**

เร่งสร้างเครือข่ายแรงงานนอกระบบ ทำเพื่อใคร?

สุจิน รุ่งสว่าง แกนนำหญิงแกร่งวัย ๕๘ ปี ตัวแทนของแรงงานนอกระบบ เล่าถึง ๑๕ ปี แห่งประสบการณ์เพื่อรณรงค์ให้คนไทย มีความเข้าใจการเสนอสวัสดิการของกลุ่มอาชีพในชุมชน ในมิติของแรงงาน การต่อสู้ท่ามกลางความสับสนกับคำนิยาม “แรงงานนอกระบบ” ที่คนส่วนใหญ่ยังมีเครื่องหมายคำถามบนใบหน้า

ตั้งแต่ที่ไม่มีใครรู้จักแรงงานนอกระบบมาจนถึงปัจจุบัน **สุจิน รุ่งสว่าง** ได้ร่วมงานกับองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งมูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ และก้าวมาเป็นผู้ประสานงานโครงการพัฒนาศักยภาพผู้นำและเครือข่ายแรงงานนอกระบบ ของแผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีความตั้งใจที่จะให้แรงงานนอกระบบได้รู้จักตัวตนของตนเอง ในฐานะของแรงงานที่ปิดทองหลังพระ และไม่มีคนมองเห็น ถึงแม้ว่า

เป็นเรื่องที่เครียด หนัก ยาก แต่ก็เกี่ยวข้องกับปากท้อง และความเป็นอยู่ ในเรื่องสิทธิ ค่าแรง การคุ้มครอง ฯลฯ เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานนอกระบบได้พัฒนาขึ้น

ชั่วโมงบินในการทำงานเคลื่อนไหวนโยบาย จำเป็นที่จะต้องมีทักษะ และความ

พยายาม เพื่อจะประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ให้เปิดพื้นที่ และสนับสนุนความรู้ให้แรงงานนอกระบบ ให้รู้จักป้องกันตนเองจากการทำงานเพื่อการไม่เกิดโรคจากการประกอบอาชีพในระยะยาว หรือสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อเริ่มต้นกองทุนการออมสำหรับอาชีพ ซึ่ง **สุจิน** และเครือข่าย ที่มีเป้าหมายที่ต้องการเห็นแรงงานนอกระบบมีการรวมตัวเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง มีหลักประกันทางสังคม มีความมั่นคงทางอาชีพ มีสุขภาพที่ดีและมีความปลอดภัยในการทำงาน

จากที่ไม่เคยมีใครรู้จักคำว่า “แรงงานนอกระบบ” **สุจิน** ต้องออกแรงในการขับเคลื่อนร่วมกับพี่น้องแกนนำแรงงานนอกระบบในท้องถิ่น ให้ประเด็นปัญหา ความต้องการให้ไปสู่การแก้ไขเปลี่ยนแปลง

“ชอบทำงานแบบนี้ ถึงแม้ตอนแรกจะไม่ชอบ แต่ทำสักพักมันเหมือนกับเป็นงานส่วนหนึ่งของเราแล้ว ช่วงมีปัญหาที่ทยอยเหมือนกัน แต่ก็มานึกว่า คนเราทุกคนมันก็มีปัญหาพอมารวมกันก็ดีกว่า คนเราทุกคนมันก็มีปัญหาพอมารวมกันก็ดีกว่า คนเราทุกคนมันก็มีปัญหาพอมารวมกันก็ดีกว่า คนเราทุกคนมันก็มีปัญหาพอมารวมกันก็ดีกว่า...”

จากจุดเริ่มต้นจากการเข้าไปช่วยสอนหญิงสาวในชุมชน ทำให้ **สุจิน** ได้ก้าวเข้ามาทำงานเกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชนเรื่อยมาจนถึงการทำงานที่เกี่ยวกับแรงงานนอกระบบในที่สุด จากการเป็นคนสอนตัดเย็บเสื้อผ้า ต่อมาได้มีโอกาสเข้าไปอบรมพัฒนาผู้นำชุมชนที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ประสบการณ์เหล่านี้ได้ช่วยเปิดโลกทัศน์ของเธอให้กว้างขึ้น การที่ พอช. ได้ทำหน้าที่เป็นองค์กรที่

ประสานงานให้กลุ่มอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้าที่อยู่ในเขตกรุงเทพฯ ทั้งหมด มารวมกันเพื่อที่จะไปปฏิบัติงานตัดเย็บชุดนักเรียนของ กทม. ผ่าน สหกรณ์ประดิษฐ์นับเป็นจุดเริ่มต้นของ “เครือข่ายแรงงานนอกระบบ ภาคกรุงเทพฯ” ในขณะนี้เองที่ **สุจิน** ได้เข้ามาทำงานกับมูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ (Homenet Thailand) ในการร่วมเวที แรงงานต่าง ๆ

และรับรู้ตัวตนอย่างเข้าใจ **สุจิน** นั้นแหละที่เป็น “แรงงาน นอกระบบ”

สุจิน ได้สั่งสมประสบการณ์ ได้เรียนรู้วิถีคิด กระบวนการ ทำงานจากการเข้าร่วมเวทีต่าง ๆ นอกจากนี้เธอก็ยังมีโอกาสได้ไป ประชุม สัมมนาที่ประเทศฟิลิปปินส์ มาเลเซีย ไปดูงานการจัด ระเบียบหาบเร่แผงลอยที่แอฟริกาใต้ และเป็นตัวแทนเอาสินค้าไป จำหน่ายยังประเทศอิตาลีอีกด้วย เธอเป็นประธานเครือข่ายแรงงาน นอกระบบภาคกรุงเทพฯ คนแรกและเป็นอยู่ถึงเกือบสิบปี สิ่งที่ได้ จากเวทีต่างประเทศ **สุจิน** รู้ว่า แรงงานนอกระบบเป็นประเด็น แรงงานที่ทุกประเทศให้ความสนใจ

มาจนถึงวันนี้ **สุจิน** มองว่าการดำเนินงานของเครือข่าย แรงงานนอกระบบได้ก้าวหน้ามาจากจุดเดิมไกลพอสมควร เธอบอก ว่าเมื่อก่อนนี้แรงงานนอกระบบเวลาเจ็บป่วยต้องเสียเงินรักษาตัวเอง เพราะยังไม่มีโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เธอกับเครือข่าย แรงงานนอกระบบจึงได้เข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการล่ารายชื่อ ๕ หมื่น เพราะประสบการณ์ที่ผ่านมามากกับเธอว่า การเสนอ

นโยบายกับรัฐบาล ต้องเร่งสร้างความร่วมมือจากหลายภาคส่วน รวมถึงการผลักดันนโยบายต่าง ๆ เหล่านี้ ยังมีรายละเอียดหลายประเด็นที่ยังต้องดำเนินการ ติดตามอย่างใกล้ชิด เช่น เรื่องการปรับปรุงมาตรา ๔๐ และการเรียกร้องให้รัฐบาลร่วมจ่ายเงินสมทบไม่ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งเป็นต้น ซึ่งเป็นงานเข้าอย่างต่อเนื่อง **เพื่อสร้างหลักประกันให้กับแรงงานทุกคน**

เป้าหมายในอนาคตที่เครือข่ายแรงงานนอกระบบวางไว้ร่วมกัน คือการช่วยกันพัฒนาเครือข่ายแรงงานนอกระบบให้เป็นองค์กรที่เข้มแข็ง สามารถประสานทรัพยากรมาทำงานอย่างต่อเนื่องและมั่นคงไม่ว่าจะเป็นด้านองค์ความรู้หรือเงินทุน รวมถึงการได้รับการยอมรับจากภาครัฐ เอกชน และสังคม ซึ่งเป็นก้าวใหญ่ที่ต้องอาศัยเวลาที่จะพลิกประวัติศาสตร์ในมิติแรงงาน

ซึ่งถ้าจะไปถึงจุดนั้นต้องสร้างแกนนำแรงงานนอกระบบรุ่นใหม่ ๆ ที่เห็นความสำคัญขององค์กรแรงงานนอกระบบขึ้นมา เมื่อมีการสร้างองค์กรแรงงานนอกระบบขึ้นมาแล้ว จึงให้องค์กรเป็นกลไกในการขับเคลื่อน เรื่องสิทธิแรงงาน เรื่องหลักประกันทางสังคมต่อไป

“...ที่ภูมิใจที่ว่าเครือข่ายจากที่เคยกระจัดกระจายกันมารวมเป็นเครือข่ายแรงงานนอกระบบ ถึงจะไม่ได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ ก็ถือว่าการเริ่มต้นรวมกันเป็นเครือข่ายทำให้คนรู้จักว่าแรงงานนอกระบบคือใคร และเอาค่านี้อะไรมาต่อยอดในการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ เช่น ประกันสังคม สุขภาพ ...เราใช้คำนี้ไปต่อยอดให้หน่วยงานต่าง ๆ มาสนใจเรา และมาช่วยเหลือเรา...”

สุจิน รับว่า การปลุกกระแสเมื่อวันแรงงานในเวทีที่ร่วมจัดที่ กรุงเทพมหานคร ในวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๕๒ ที่ผ่านมา ทำให้เป็นแรงกระตุ้นให้สมาชิกแรงงานนอกระบบ ถูกปลุกกระแสขึ้นมาใหม่ และการร่วมกันทำงานระหว่างแรงงานในระบบ และแรงงานข้ามชาติ ทำให้เกิดการเร่งเร้าให้นโยบายที่นอนนิ่งมานานกลับขึ้นมาคึกคักและได้รับความสนใจจากคนส่วนใหญ่อีกรอบหนึ่ง

ความสำเร็จของการเคลื่อนไหวนโยบาย **สุจิน** คิดว่าไม่ใช่แกนนำจากส่วนกลางเพียงแรงเดียว ต้องร่วมแกนนำจากภูมิภาคเข้ามาร่วม คนเดือดร้อนไม่ใช่แรงงานในเมืองกรุงเพียงกลุ่มเดียว ความเดือดร้อนมาจากแรงงานนอกระบบทั่วประเทศ และคนจำนวนมากเดือดร้อน

ดังนั้นต้องให้ความสำคัญกับตัวจักรผู้บริหารแกนนำแรงงาน

นอกระบบในพื้นที่ที่ทำงานในท้องถิ่น เข้าเป็นประสานกับผู้บริหารระดับสูงของท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็น อบต. หรือเทศบาล และดึงความมีส่วนร่วมให้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ ทั้งในหน่วยงานส่วนต่าง ๆ เช่น ศูนย์ประสานงานแรงงานจังหวัด ศูนย์สุขภาพชุมชน หรือกระทรวงพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ของจังหวัด ท้องถิ่นมีความสำคัญที่ต้องนำเอานโยบายที่จะดูแลแรงงานนอกระบบในมิติที่มีสร้างอาชีพที่ปลอดภัย มีความมั่นคง ฝึกนิสัยการออม เพื่อให้แรงงานมีความอยู่ที่ดีขึ้น

นวัตกรรมบริการสุขภาพ เริ่มต้นที่ชุมชน

หนทางมืด ๆ ที่ยังมองไม่เห็น ที่ทำอย่างไรให้นโยบายของแรงงานนอกระบบเร่งการแก้ไขกฎหมายที่ไม่ครอบคลุม หรือถูกกำหนดเป็นดัชนีชี้วัดของกระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สามเจ้ากระทรวงหลัก เพื่อสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับแรงงานนอกระบบให้ทะลุผ่านอย่างรวดเร็ว ภาคีความร่วมมือที่เข้ามาเติมเต็มไม่ว่าจะเป็น ภาคประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ ข้าราชการ ล้วนเป็นแม่เหล็กใหญ่ที่ช่วยให้งานพัฒนาที่ไม่ใช่เป็นเพียงความคิด ได้ลงสู่การปฏิบัติจริง

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข เจ้าภาพหลัก ได้โยน

หินตามทาง วางแผนนับหนึ่งกับเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย โรงพยาบาล จังหวัด สำนักงานป้องกันและควบคุมโรคเขต นักวิชาการอาชีวอนามัย เพื่อทำความเข้าใจกับองค์กรปกครองท้องถิ่นเจ้าของพื้นที่ ในการดำเนินโครงการนำร่องเพื่อจัดบริการที่ช่วยให้แรงงานนอกระบบมีสุขภาพ

นายแพทย์สมเกียรติ ศิริรัตนพุกษ์ สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข หัวหน้าโครงการฯ ที่เข้ามาพัฒนางานนำร่องในบางพื้นที่ปฏิบัติการ มีผู้แทนจากสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ ๔๖๘๑๐ ทั้ง ๔ ภูมิภาค ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรอาชีวอนามัยให้กับเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย และวางแผนพัฒนาอาสาสมัครอาชีวอนามัยจากตัวแทนของชุมชน

“ก่อนหน้านี้สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้พัฒนางานอาชีวอนามัย จากที่ศูนย์ศิลปะบางซื่อ บางไทร เราได้รูปแบบมาระดับหนึ่ง เมื่อทำงานต่อกับแผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบของ สสส. ทำให้มีรายละเอียดของการพัฒนางานอาชีวอนามัย หรือที่รู้จักว่า ความปลอดภัยในการทำงานให้กับกลุ่มแรงงานนอกระบบ มีความชัดเจนมากขึ้นช่วยต่อยอดการจัดบริการเชิงรับที่มีการเริ่มพัฒนาฐานข้อมูลของแรงงานนอกระบบตามสถานีอนามัย เพื่อแยกประเภทอาชีพ และความเสี่ยงที่อาจเกิดโรคจากการทำงาน

เมื่อได้รับความร่วมมือจากองค์กรปกครองท้องถิ่น และ ได้ทำการพัฒนาอาสาสมัครอาสาสมัคร (อสอช.) ให้เป็นรูปร่าง เมื่อตัวแทนชาวบ้านเข้ามาดูแลสุขภาพและเฝ้าระวังความปลอดภัยจากการทำงานด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนจากเดิมที่ชาวบ้าน คิดว่าเจ้าหน้าที่สาธารณสุขต้องมาจัดบริการให้ เช่น ชาวบ้านภาคเหนือ งงไม่รู้พวกเรามาทำอะไรกับเขา แต่พอหนึ่งปีเปลี่ยนไป ชาวบ้านเป็นผู้จัดการลงทุนลงแรงในการทำงานอาสาสมัครให้กับชุมชน

เรื่องนี้ได้กลายเป็นโมเดลที่ได้รับความสนใจของกรมอนามัยโลก ที่สอดคล้องกับการทำงานของประเทศไทย ซึ่งผู้เชี่ยวชาญในประเทศใหญ่เขาทำไม่ได้ เขาจึงมีความสนใจที่นำรูปแบบของประเทศไทยเป็นต้นแบบนำของโลก จะมีคำถามในเวทีวิชาการต่างประเทศว่า โครงการขยายจริงได้ไหม สองทำอย่างไรให้โมเดลนี้ยั่งยืน

ทำอย่างไรที่การจัดบริการทั้งเชิงรุกและรับจะเดินด้วยตนเองอย่างยั่งยืน ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนเชิงทรัพยากร ส่วนที่สำคัญคือ การผลักดันเชิงนโยบาย ให้นโยบายการจัดบริการสาธารณสุขที่มีเรื่องความปลอดภัยในการทำงานสู่แรงงานนอกระบบทำงานได้ จำเป็นต้องกำหนดเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดเรื่องอาชีวอนามัยของกระทรวงสาธารณสุข เพื่อให้มีกลไกการประเมินตรวจวัดมาตรฐานสถานีนามัยชุมชนผ่านมายังท้องถิ่นมากขึ้น ให้มีการต่อยอดสถาบันวิชาการที่

ควรมีการจัดบริการเฉพาะพิเศษ เราได้เริ่มกับกลุ่มประมง
แท็กซี เสร็จสิ้นในการพัฒนาภาพกว้าง ควรจะจัดบริการ
เหมาะกับพวกเขา ลงลึกในการพัฒนาต่อในอาชีพเฉพาะกลุ่ม”

ตัวอย่างการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้อาสาสมัครอาสาชื้ออนามัย
เข้าใจง่าย นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง และไม่ใช้การเรียนจากตำราหรือ
การนั่งฟังบรรยายเหมือนเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัย

รศ. ดร.สรวิศา อภรณ์ สาขาอาสาชื้ออนามัยและความปลอดภัย
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้พัฒนาอาสาสมัคร
อาสาชื้ออนามัย (อสอช.) โดยตั้งเป้าหมายที่จะให้ อสอช. กลุ่มนี้สามารถ
ถ่ายทอดความรู้ ประเมินความเสี่ยงจากการทำงานในกลุ่มอาชีพเดียว
กัน และอนาคตสามารถขยายไปในกลุ่มอาชีพอื่นได้ ซึ่งแน่นอนว่า
ต้องมี อสอช. ต้องความรู้ในเรื่องความเสี่ยงในแต่ละอาชีพอย่างถูก
หลักวิชาการและแม่นยำ

อาสาสมัครอาสาชื้ออนามัย ที่อาจารย์เริ่มพัฒนาอยู่ที่ตำบลบ้าน
เลือก จังหวัดราชบุรี มีบทบาทที่เป็นกลไกเฝ้าระวังความเสี่ยงจากการ
ทำงาน คัดเลือกมาจากแกนนำแรงงานนอกระบบกลุ่มอาชีพเกษตรกร
แรงงานผลิตตุ๊กตา เจ้าของผู้ประกอบการ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน
ประธานกลุ่มแม่บ้าน สภากองค์กรชุมชน มาเล่าเรียนความรู้ในมหา-
วิทยาลัยชีวิต เรียนรู้จากประสบการณ์จริง มีห้องเรียนและสภาพ
แวดล้อม บริเวณสถานประกอบการ เป็นที่แลกเปลี่ยน พูดคุย

“ในโรงงาน มีโครงสร้างของเจ้าหน้าที่ความปลอดภัย
(จป.) ที่ชัดเจน จป. ในโรงงานมีความรู้พื้นฐานอาสาชื้ออนามัย

แต่ส่วนใหญ่ จป. จะเรียนจากทฤษฎี แตกต่างกับ อสอช. ที่เรียนจากหน้างานจริงเสมือนเป็นเจ้าของหน้าที่ความปลอดภัย ที่เป็นแรงงานในชุมชนด้วย อาสาสมัครอาสาสมัครเหล่านี้สามารถนำความรู้ไปใช้จริงได้ เป็นจุดที่น่าชื่นชม

การให้ความรู้เรื่องความปลอดภัยในการทำงานของแรงงานนอกระบบ ต้องมีคนในพื้นที่ทำงานเชื่อมประสาน คอยเฝ้าระวังความปลอดภัยในการทำงานในกลุ่มอาชีพของชุมชน ในเรื่องอาสาสมัคร ความปลอดภัยในการทำงานเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสนใจ เพราะหมายถึง **การลดความเสี่ยง จากการสูญเสียสุขภาพและความเสี่ยงจากความสูญเสียกับผลผลิต ทรัพย์สิน วัตถุ**

ถ้าเรายังทำงานอยู่บนความเสี่ยง โอกาสที่จะเกิดความสูญเสียกับคนและทรัพย์สินมีมากขึ้น เราพยายามสร้าง อสอช. ขึ้นมา ซึ่งจำเป็นที่จะต้องเป็นเจ้าของมาดูแล เช่น เทศบาล องค์การปกครองท้องถิ่นขึ้นมารับผิดชอบ หรือให้อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงสาธารณสุข ถ้าสร้างคนขึ้นมาเป็นกลไก แต่ไม่มีองค์กรรับผิดชอบ อสอช. จะอยู่ลอย ๆ ไม่ได้”

การพัฒนากลไก อสอช. จะเดินไปพร้อมกับการทำงานสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ ๔ จังหวัดราชบุรี เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย และโรงพยาบาล ที่เป็นทีมงาน ช่วยกันทดลอง เรียนรู้ร่วมกัน ข้อมูลการสำรวจกลุ่มอาชีพ ๖๒ อาชีพ ในตำบลจากเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยบ้านเลือก **นิคม พุทธา** เป็นคนเชื่อมประสานงานใน

พื้นที่ รวมแกนนำแรงงาน เข้าหาเทศบาล อบรรมให้ความรู้กับชุมชน
การทำงานเชิงรุกของเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยได้เปิดทางให้เกิด
เครือข่ายการทำงานเป็น **นวัตกรรมการจัดบริการสุขภาพ**

เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย เหนื่อย และใช้เวลา สิ่งที่ทำทหายในการ
เปลี่ยนแปลงที่ให้เรื่องสุขภาพเป็นเรื่องที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และ
ทำอย่างไรที่จะเปลี่ยนมุมมอง ให้แรงงานกลุ่มอาชีพหันมาดูแลตนเอง
เปลี่ยนสภาพแวดล้อมในการทำงาน งานนี้ไม่สำเร็จ ถ้าไม่มีเครือข่าย
และทีมงานที่พร้อมเดินหน้าด้วยกัน

โสภภาพรณ จิรนิรัตศัย นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ
พิเศษสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ ๔ จังหวัดราชบุรี เป็นผู้รับ
ผิดชอบนโยบายในการขยายพื้นที่ในสถานีอนามัยที่รับผิดชอบ ให้มี

การพัฒนาจัดบริการเชิงรับ และร่วมวางแผนกับคณะทำงาน วางแผนที่ทำให้การจัดบริการเชิงรับเป็นงานหลักและสอดคล้องกับภารกิจงานประจำของแต่ละหน่วยที่มีอยู่แล้ว

ทุกคนร่วมกันตีโจทย์ที่จะทำอย่างไร การดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดบริการเชิงรุก คิดร่วมกันกับนักวิชาการ เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย โรงพยาบาล เพื่อพัฒนา อสอช. ให้เป็นเครื่องมือที่จะเป็นแกนขาในเรื่องการดูแลสุขภาพ และหาทางที่จะดึงความร่วมมือจากเทศบาล องค์กรปกครองท้องถิ่นให้เห็นความสำคัญของปัญหาสุขภาพที่แรงงานนอกระบบต้องเผชิญหน้า

งานเริ่มเดินหน้าและได้เสียงตอบรับจากเทศบาล เมื่อคณะทำงานร่วมกันจัดคืนข้อมูลสุขภาพให้ท้องถิ่น ในเวทีวิชาการเพื่อสะท้อนข้อมูลสุขภาพ ข้อค้นพบความเสี่ยงจากสารเคมี ฝุ่นละออง ของอาชีพตัวอย่าง เช่น กลุ่มผลิตตุ๊กตา และเกษตรกรจากนักวิชาการ ทำให้เทศบาลเห็นความสำคัญในภัยคุกคามของโรคที่เกิดจากการทำงาน และสนับสนุนงบประมาณมาหนุนเสริมให้โรงพยาบาลโพธาราม เข้ามาตรวจสุขภาพกับแรงงานนอกระบบในพื้นที่มากขึ้น ประเด็นเรื่องสุขภาพเป็นเรื่องที่พื้นที่ตื่นตัวกันมากขึ้น และวางแผนลดความเสี่ยงจากการทำงานที่มีผลต่อสุขภาพ ในกลุ่มอาชีพใหม่ที่จะต้องศึกษาความเสี่ยงเพิ่มเติม เช่น กลุ่มอาชีพเลี้ยงโคนม อาชีพดูดส้วม ผลิตศาลพระภูมิ กลุ่มผลิตปลาหวาน ซึ่งกลุ่มอาชีพข้างต้นเป็นแรงงานนอกระบบที่มีจำนวนมากในพื้นที่บ้านเลือก

รุ่งศรี รุ่งตระกูล พยาบาลวิชาชีพระดับชำนาญการพิเศษ

หัวหน้ากลุ่มงานอาชีวเวชกรรม โรงพยาบาลโพธาราม ในบทบาทที่โรงพยาบาลเป็นหน่วยคู่สัญญา (CUP) ที่ต้องมีสถานีนอนามัยเป็นเครือข่ายการจัดการบริการสาธารณสุขขั้นปฐมภูมิ (PCU) ให้สามารถปฏิบัติงานบริการทั้งเชิงรับและเชิงรุก และเพิ่มการให้บริการกับแรงงานนอกระบบ ในเรื่องอาชีวอนามัย ให้ข้อสนับสนุนเพิ่มเติมว่า

“ในโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่จะมีความตระหนักถึงความเสี่ยงการทำงานของแรงงานนอกระบบ และได้ประสานองค์กรแพทย์ เพื่อบรรจุเป็นแผนพัฒนาสุขภาพในกลุ่มแรงงานนอกระบบ ซึ่งต้องมีเครือข่ายการทำงานในพื้นที่ คือสถานีนอนามัย ทำให้แรงงานนอกระบบมีความสนใจสุขภาพของตนเองมากขึ้น ซึ่งแต่เดิมจะเน้นแต่ในสถานประกอบการ เกิดการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังสุขภาพในต่างอาชีพ เช่น ใน

กลุ่มล่างขวดน้ำปลา ซึ่งมีกลุ่มอาชีพนี้มากในพื้นที่จังหวัด
ราชบุรี การให้ความรู้กับชาวบ้านสามารถนำไปปรับใช้ และมี
กฎบัญญัติในการสร้างความปลอดภัยในการทำงานของกลุ่ม
การทำงานของคณะทำงาน องค์กรปกครองท้องถิ่นมีความ
สำคัญมาก บางพื้นที่ เช่น เทศบาลตำบลบ้านเลื่อกสนับสนุ่น
งบประมาณในการตรวจสอบสภาพให้กับกลุ่มอาชีพแรงงาน
นอกระบบ

ในส่วนพื้นที่ขยายผล ถ้ามีนโยบายเป็นยุทธศาสตร์ของ
กระทรวงสาธารณสุข ในเรื่องอาชีวอนามัยและความปลอดภัย
ในการทำงานของแรงงานนอกระบบจะเป็นช่วยให้เจ้าหน้าที่
ทั้งในสถานีนอกระบบและโรงพยาบาลจังหวัดตื่นตัว ลูกขึ้นมา
ทำ เพราะเป็นภารกิจหลักที่กำหนดนโยบายจากกระทรวงฯ”

ห้องถิ่นดูแล แรงงานนอกระบบอุ้มใจ

ที่ไม่มีสถานีนอกระบบ ไม่มีโรงพยาบาล เทศบาลน้ำพอง มี
พื้นที่ดูแล ๗๒ ตารางกิโลเมตร ครอบคลุม ๑๓ หมู่บ้าน มีประชาชน
๘๓๕๕ คน สภาพแวดล้อมโดยบริเวณโดยรอบ พื้นที่เป็นที่ตั้งของ
โรงงานถึง ๔ แห่ง ประกอบด้วยโรงงานน้ำตาล โรงไฟฟ้า โรงงาน
แอลกอฮอล์ เป็นต้น

ปัญหาที่ทุกคนในพื้นที่ต้องเจอ คือ มลพิษทางอากาศ น้ำ
เสีย และฝุ่นละอองจากโรงงาน ชาวบ้านจึงมีปัญหาสุขภาพจากโรคผิว

หนึ่งและระบบทางเดินหายใจ ส่วนพิษจากการปล่อยน้ำเสีย ทำให้การ
เลี้ยงปลาในกระชังของชาวบ้านได้รับผลกระทบ ปลาตายจำนวนมาก

เทศบาลจึงมีการตรวจสอบควบคุมสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มข้น
ตรวจสอบคุณภาพน้ำทุกเดือน วัดค่าออกซิเจน หากอยู่ในภาวะ
เสื่อมโทรม จะหาวิธีการจัดการในพื้นที่ ปัญหาจึงเริ่มได้รับการ
เยียวยาดีขึ้น

สิ่งที่น่าสนใจว่า พื้นที่นี้ไม่มีสถานีอนามัย องค์การปกครอง
ท้องถิ่นจะเข้ามาบริหารจัดการให้ประชาชนในพื้นที่มีสุขภาพดีได้
อย่างไร นายกเทศมนตรี เทศบาลน้ำพอง เปิดประเด็นนโยบายการ
พัฒนาประชาชนกับนโยบายส่งเสริมสุขภาพที่ทำอยู่

“คนพัฒนาได้อย่างไร ถ้าสุขภาพไม่ดี”

เมื่อมีจุดเริ่มต้น ที่คนในพื้นที่ประสบปัญหาสุขภาพ จึงเกิด
ความตั้งใจที่จะดูแลสุขภาพของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการทำ
โครงการต้องไม่ทำเป็นโครงการระยะสั้น ตามโปรโมชันรายเดือน
หรือทำเฉพาะใกล้หน้าเทศกาลหาเสียงเลือกตั้ง ที่นี่ให้ความสำคัญกับ

ผลิดอก ออกผล: สมัชชาสุขภาพ เต็มเต็มชีวิตแรงงานนอกระบบไทย

๓๕

สุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานของประชาชนที่อยู่ในความ
รับผิดชอบเป็นอันดับแรก

จึงมีการพัฒนาภาคีดูแลสุขภาพในพื้นที่ โดยการจัดตั้ง
โครงการพยาบาลชุมชน ซึ่งเป็นรูปแบบการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ
แบบยั่งยืนและการเข้าถึงประชาชน เทศบาลจับมือกับโรงพยาบาล
น้ำพอง เพื่อสร้างพยาบาลสาธารณสุขให้กับชุมชน ส่งเสริมให้
ประชาชนทุกคนมีสุขภาพแข็งแรง และจัดตั้งเครือข่ายการดูแล
สุขภาพอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นให้ประชาชนพึ่งตนเองได้

เมื่อปี ๒๕๔๖ เกิดโครงการพยาบาลชุมชน เทศบาลส่งเด็ก
ไปเรียนพยาบาลที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น พยาบาลทั้ง ๖ คน มีโรง
พยาบาลน้ำพองเป็นพี่เลี้ยง การบริหารจัดการจะจัดพยาบาล ๑ คน
ดูแล ๒ หมู่บ้าน มีผู้ช่วย ๒ คน พยาบาลจะกระจายอยู่ในศูนย์

สาธารณสุขมูลฐาน ๑๓ แห่งและการพัฒนาศักยภาพพยาบาลชุมชน
อย่างต่อเนื่อง โดยมีโรงพยาบาลน้ำพอง และมหาวิทยาลัยขอนแก่น
เป็นพี่เลี้ยง

โครงการพยาบาลชุมชน ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก
เทศบาลน้ำพองทั้งหมด ซึ่งมีแนวคิดเพื่อต้องการสร้างมิติใหม่ของ
งานส่งเสริมสุขภาพในชุมชนที่เน้นความสัมพันธ์ ความเข้าใจ ผ่าน
งานเชิงรุกในระดับหมู่บ้าน ด้วยการส่งเจ้าหน้าที่พยาบาลเข้าไปเป็น
ส่วนหนึ่งของชุมชน และการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาพิจารณา
คัดเลือกตัวแทนลูกหลานในชุมชนให้เป็นเจ้าหน้าที่พยาบาลของ
ประจำหน่วยสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งต้องมีจิตอาสา และรัก
ท้องถิ่น

การเข้าทำงานในประจำศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนใน
หมู่บ้าน เน้นการทำความคุ้นเคยกับคนในชุมชน กระตุ้นให้คนใน
ชุมชนดูแลสุขภาพ จัดทำข้อมูลประวัติบุคคลในทุกบ้าน และออก
ติดตามการตรวจเยี่ยมสมาชิกแต่ละบ้านอย่างสม่ำเสมอ

นายภาณุวัฒน์ พงษ์สมบัติ นายกเทศมนตรีตำบลน้ำพอง
จังหวัดขอนแก่น มีความคิดในการพัฒนาต้องเกิดจากสุขภาพคนที่ดี
คนถึงจะมีพลังในการทำงาน นายฯ ได้ให้ข้อมูลปัญหาสุขภาพของ
แรงงานนอกระบบในชุมชน และการหาแนวทางแก้ไข

“อาชีพของแรงงานนอกระบบของตำบลน้ำพอง ส่วนใหญ่
กว่า ๕๐% เป็นแรงงานในภาคเกษตร ซึ่งก่อนที่จะพัฒนาสุขภาพ
ภาวะแรงงานนอกระบบ ต้องรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นก่อน ที่ผ่านมา

เกษตรกร จะได้รับการตรวจสอบสารเคมีในเลือดทุกหมู่บ้าน ผลปรากฏว่า ๕๐% ของเกษตรกร มีสารเคมีในเลือด เพราะส่วนใหญ่ใช้สารเคมีทำไร่อ้อย ทำนา บางคนมีอัตราสารเคมีสูงมาก เนื่องจากสภาพความเป็นกินอยู่ พืชผักสดในบ้านมีสารเคมีปนเปื้อน

พยาบาลชุมชนได้ขอใช้เครื่องมือจากโรงพยาบาล เพื่อตรวจแยกไข่มันในเลือด เทศบาลเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณทั้งหมด และเมื่อรับรู้ปัญหา จึงเกิดโครงการเกษตรกรปลอดสารพิษ ผลิตปุ๋ยชีวภาพ นอกจากช่วยเรื่องสุขภาพให้กับเกษตรกรแล้ว ยังช่วยเรื่องลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มปริมาณการผลิตให้มากขึ้น

เทศบาลยังได้ส่งเสริมโรงสีข้าวชุมชน มีข้าวกล้องปลอดสาร ประสานช่องทางการตลาดร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ และโรงพยาบาล นำพืชผักปลอดสารไปจำหน่าย รวมทั้งการส่งเสริมให้เกษตรกรดูแลดินด้วยการการไถกลบตอซังข้าว

นโยบายการดูแลสุขภาพของคนท้องถิ่นต้องทำอย่างต่อเนื่อง ทำแล้วหยุดทำไม่ได้ ส่วนข้อจำกัดของงบประมาณขึ้นกับการบริหารจัดการของเทศบาล ลดงบประมาณในส่วนนี้ไม่ได้ เป็นเรื่องที่ต้องดูแลกันต่อไป เทศบาลใช้งบประมาณ ๔-๕ ล้านบาทต่อปี ในการดูแลสุขภาพ "

นอกเหนือจากการให้ความสนใจในนโยบายสุขภาพ ยังมีประเด็นเรื่องการพัฒนาสิทธิ สวัสดิการ ที่ได้รับการตอบรับ ที่จะให้ความร่วมมือจากสมาชิกคณะกรรมการทำงานขับเคลื่อนแรงงานนอกระบบในพื้นที่ตำบลลำน้ำพอง ประชุมหารือกันเป็นประจำทุกเดือน คณะทำงานมีประธานสภา และผู้บริหารระดับสูงของเทศบาล รวมถึงแกนนำอาชีพของชุมชนได้ให้ความสนใจ และพูดคุยในประเด็นการเสนอให้เกิดสวัสดิการที่รัฐบาลที่คุ้มครองแรงงานนอกระบบในอนาคต คณะทำงานต้องการผลักดันให้เกิดการรวมตัวที่มีความยั่งยืน และส่งเสริมการรวมกลุ่มอย่างจริงจัง

ตัวอย่างของสุขภาพะที่ท้องถิ่นให้กับแรงงานนอกระบบ จึงเป็นนโยบายที่ทำได้จริง ไม่ใช่เป็นเรื่องเพ้อฝันหรือคำพูดสวยหรูที่ทำได้ ความหวังที่ไกลในการเฝ้าระวังสุขภาพสำหรับแรงงานนอ

ระบบ เทศบาลลำน้ำพองได้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้ท้องถิ่นอื่นเข้ามาดูงาน
อย่างต่อเนื่อง และสามารถพัฒนาคุณภาพ เพราะการสนับสนุนจาก
องค์กรร่วมทาง ที่การเห็นคุณค่าและการใส่ใจเรื่องสุขภาพของ
ท้องถิ่น ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการส่งต่อผู้ป่วยให้กับโรงพยาบาล และ
ประชาชนมีความรู้ที่จะดูแลตนเองได้ ตามหลักการป้องกัน มากกว่า
ซ่อมแซม

บันไดขั้นแรกที่จะเสนอต่อสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ จะก้าว
ไปไกลแค่ไหน อนาคตของแรงงานนอกระบบจะเป็นไปตามที่เครือข่าย
แรงงานคาดหวังหรือไม่

แรงกระเพื่อมอีกกระลอกจากสมัชชาสุขภาพแห่งชาติในปี
นี้จะส่งเสียง และสื่อสารให้แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ ที่ขาดความรู้
ความเข้าใจ มีความตระหนักในเรื่องสุขภาพความปลอดภัยในการทำงาน รวมถึงหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองและให้บริการ
ด้านสุขภาพ เข้ามาให้ความสำคัญของการให้บริการด้านอาชีวอนามัย
แก่กลุ่มแรงงานนอกระบบอย่างจริงจังได้อย่างไร

ของขวัญส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ที่มอบให้แก่แรงงาน
นอกระบบ จากการสนับสนุนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จะเป็นแรงส่งที่
ช่วยสื่อสารให้สังคมได้มองเห็นคุณค่าของแรงงานตัวเล็กตัวน้อย ได้
มีโอกาสและได้รับความเท่าเทียม ความเป็นธรรมในฐานะของ

“แรงงานสร้างชาติ”

